

Temanotat

Syria: Reaksjoner mot desertører og personer som unndrar seg militærtjeneste

© Landinfo 2018

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.

Alle henvendelser om Landinfos rapporter kan rettes til:

Landinfo
Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Storgata 33 A

Postboks 8108 Dep

N-0032 Oslo

Tel: 23 30 94 70

E-post: landinfo@landinfo.no

www.landinfo.no

Om Landinfos temanotater

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) innhenter og analyserer informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet (UDI), Utlendingsnemnda (UNE) og Justis- og beredskapsdepartementet har behov for kunnskap om.

Landinfos temanotater er basert på opplysninger fra nøye utvalgte kilder. Opplysningene er behandlet i henhold til [anerkjente kvalitetskriterier for landinformasjon](#) og [Landinfos retningslinjer for kilde- og informasjonsanalyse](#).

Temanotatene bygger på både skriftlig og muntlig kildemateriale. En del av informasjonen som formidles, er innhentet gjennom samtaler med kilder på informasjonsinnhentingsreiser. Landinfo tilstreber bredde i kildetilfanget, og så langt mulig er det innhentet informasjon fra kilder som arbeider uavhengig av hverandre. Alt benyttet kildemateriale er fortløpende referert i temanotatene. Hensyn til enkelte kilders ønske om anonymitet er ivaretatt.

Notatene gir ikke et uttømmende bilde av temaene som undersøkes, men belyser problemstillinger som er relevante for UDIs og UNEs behandling av utlendingssaker.

Landinfo er en faglig uavhengig enhet, og informasjonen som presenteres, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos temanotater gir heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som omtales.

About Landinfo's reports

The Norwegian Country of Origin Information Centre, Landinfo, is an independent body within the Norwegian Immigration Authorities. Landinfo provides country of origin information (COI) to the Norwegian Directorate of Immigration (Utlendingsdirektoratet – UDI), the Immigration Appeals Board (Utlendingsnemnda – UNE) and the Norwegian Ministry of Justice and Public Security.

Reports produced by Landinfo are based on information from carefully selected sources. The information is collected and analysed in accordance with [common methodology for processing COI](#) and [Landinfo's internal guidelines on source and information analysis](#).

To ensure balanced reports, efforts are made to obtain information from a wide range of sources. Many of our reports draw on findings and interviews conducted on fact-finding missions. All sources used are referenced. Sources hesitant to provide information to be cited in a public report have retained anonymity.

The reports do not provide exhaustive overviews of topics or themes, but cover aspects relevant for the processing of asylum and residency cases.

Country of Origin Information presented in Landinfo's reports does not contain policy recommendations nor does it reflect official Norwegian views.

SUMMARY

Syrian males who do not show up for compulsory military service risk being listed as wanted by the government. Security forces are actively searching for draft dodgers in government controlled areas. Those caught are in most cases dispatched directly to the military, but in some cases additional punishment is meted out. During the first years of the civil war, tens of thousands of soldiers and officers deserted. Deserters are treated in the same fashion as other opposition activists and risk being killed or jailed and subjected to torture if caught. Family members of deserters have in some instances been arrested or put under pressure. A number of amnesty decrees have been issued for deserters and draft dodgers. These amnesties also cover some of the men left behind in opposition areas that have concluded local truce agreements with the government. These men are forced to enrol in the military, but are in most cases not subjected to other punishment.

SAMMENDRAG

Syriske menn som ikke møter opp til den obligatoriske militærtjenesten, risikerer å bli ettersøkt. Myndighetene søker aktivt etter personer som har unndratt seg militærtjeneste i regjeringskontrollerte deler av landet. De som pågripes blir som regel sendt direkte til militærtjenesten, men enkelte har også blitt møtt med ytterligere straffereaksjoner. Mange soldater og offiserer deserterte i borgerkrigens første år. Desertører behandles som andre opposisjonelle og risikerer å bli drept eller fengslet og utsatt for tortur dersom de pågripes. Familiemedlemmer av desertører har i noen tilfeller blitt arrestert eller utsatt for press. I løpet av borgerkrigen har det blitt utstedt en rekke amnestier for desertører og de som har unndratt seg tjeneste. Slike amnestier gjelder også for enkelte menn i opposisjonskontrollerte områder hvor det er inngått lokale våpenhvileavtaler med staten. Disse mennene må gå inn i militæret, men slipper som regel ytterligere straff.

INNHold

1. Innledning	6
1.1 Nårmere om kildesituasjonen	7
2. Håndheving av militærtjeneste under borgerkrigen	7
2.1 Kontroller ved veisperringer og arrestasjonskampanjer	8
3. Straffereaksjoner ved tjenesteunndragelse	9
3.1 Pågrepelse av personer med gyldig utsettelse eller fritak fra militærtjenesten	10
4. Straffereaksjoner ved desertering	11
5. Reaksjoner mot familiemedlemmer	12
6. Amnestier og lokale våpenhviler	12
6.1 Amnestier	12
6.2 Lokale våpenhvileavtaler.....	13
7. Referanser	15

1. INNLEDNING

I Syria er det allmenn verneplikt. Militærtjenesten er obligatorisk for alle menn, men det kan gis fritak eller utsettelse til enkelte grupper i tråd med regelverket som følger av den syriske militærtjenesteloven.¹ Menige soldater i hæren består nesten utelukkende av vernepliktige mens offiserskorpset består av yrkesoffiserer. Etter at borgerkrigen brøt ut i 2011 valgte et betydelig antall offiserer og vernepliktige soldater å desertere. Desertørene flyktet fra landet eller sluttet seg til en av de mange væpnede opprørsgruppene som oppsto i krigens første år. I tillegg unnlot mange å møte opp til den obligatoriske militærtjenesten. Kombinert med høye tapstall, har dette resultert i en kraftig reduksjon av den syriske hærens stående styrker. Ifølge Institute for the Study of War ble hæren redusert fra om lag 300 000 mann før 2011 til mellom 150 000 og 175 000 i 2014. I påfølgende år skal hæren ha blitt ytterligere svekket. Anslag fra oktober 2015 ligger på mellom 80 000 og 100 000 mann (Kozak 2015, s. 12; Al-Masri 2017). Hæren har imidlertid overlevd som institusjon og består fremdeles. Ingen offiserer har tatt med seg hele avdelinger over til opposisjonen. Kun enkeltindivider har desertert (Khaddour 2016).

Regelverket knyttet til innkalling, fritak og utsettelse av militærtjeneste praktiseres fremdeles med kun mindre justeringer, men myndighetene har tatt omfattende grep for å bøte på mangelen på rekrutter. For det første har nesten ingen i aktiv tjeneste blitt dimittert etter krigsutbruddet i 2011, men har i stedet måtte fortsette utover de obligatoriske 18 månedene. I tillegg har stadig flere reservister som tidligere har gjennomført militærtjenesten blitt gjeninnkalt til reservetjeneste. Myndighetene har også aktivt søkt etter desertører og de som har unndratt seg tjeneste, gjennom å oppsøke dem hjemme og ved kontroller på offentlige steder i regjeringskontrollerte deler av landet (UNHCR 2017a, s. 21-23). Sist, men ikke minst har det blitt opprettet et stort antall regimelojale væpnede militser som støtter den syriske hæren med vaktjeneste og i krigføringen mot opposisjonsgruppene (Landinfo 2017b).²

Dette temanotatet beskriver hva slags straffereaksjoner som møter dem som har desertert eller unnlatt å møte opp til obligatorisk militærtjeneste eller reservetjeneste. Kapittel 2 forklarer kort hvordan militærtjenesten i Syria har blitt håndhevet i løpet av borgerkrigen. Kapittel 3 beskriver reaksjoner ved tjenesteunndragelse, mens kapittel 4 tar for seg reaksjoner mot desertører. I kapittel 5 beskrives mulige reaksjoner eller represalier mot familiemedlemmer av desertører og de som har unndratt seg militærtjeneste. Til slutt, i kapittel 6, redegjøres det for amnestier som omfatter desertører, samt hvordan menn i tjenestedyktig alder har blitt behandlet etter at områdene de oppholder seg i har inngått lokale våpenhvileavtaler med regimet.

¹ Regelverket rundt fritak og utsettelser er nærmere beskrevet i Landinfos temanotat *Syria: Militærtjeneste – innrullering, utsettelse og fritak* (Landinfo 2017a).

² De regimelojale militsene er nærmere beskrevet i Landinfos temanotat *Syria: Regimelojale militser* (Landinfo 2017b).

1.1 NÆRMERE OM KILDESITUASJONEN

Informasjonen i notatet er dels innhentet gjennom informasjonsinnhentingsreiser som Landinfo har gjennomført til Syria, Libanon og Jordan mellom 2014 og 2017.³ På disse reisene intervjuet Landinfo blant annet representanter for ulike FN-organisasjoner og andre internasjonale organisasjoner, lokale sivilsamfunnsorganisasjoner, bistandsorganisasjoner, akademikere og menneskerettighetsaktivister. Noen av kildene ønsket ikke å bli sitert under fullt navn og er således anonymisert i notatet.

De siste informasjonsinnhentingsreisene som Landinfo gjennomførte til Syria i 2016 og 2017 berørte kun i begrenset grad spørsmål om militærtjeneste, da hovedfokus for disse reisene var et annet. Reisene i 2014 og 2015 hadde i større grad fokus på militærtjeneste. Det refereres derfor dels til intervjuer foretatt i 2014 og 2015. Dette suppleres med nyere informasjon fra reisene i 2016 og 2017 og andre kilder for å sikre at informasjonen er oppdatert. Av andre kilder benyttes blant annet rapporter fra danske utlendingsmyndigheter som undersøkte forhold rundt militærtjeneste i Syria i forbindelse med en informasjonsinnhentingsreise til Libanon i mai 2017 (Danish Refugee Council & Danish Immigration Service 2017). Det refereres også til vitenskapelige artikler, nyhetsoppslag og andre relevante skriftlige publikasjoner av nyere dato.

2. HÅNDHEVING AV MILITÆRTJENESTE UNDER BORGERKRIGEN

Syriske menn må møte opp for registrering til den obligatoriske militærtjenesten ved deres lokale rekrutteringskontor (*maktab at-tajnid*) det året de fyller 18 år, eller senest ved fylte 19 år. Når registreringen er avsluttet, får kandidaten skriftlig beskjed om hvor og når han skal møte til tjeneste. Studenter ved universiteter kan på visse vilkår gis utsettelse. Enkelte grupper er dessuten fritatt, herunder den som er eneste sønn i en søskenflokk. De som tidligere har gjennomført militærtjeneste, kan gjeninnkalles til reservetjeneste/repetisjonstjeneste. Innkalling av reservister har økt i omfang i løpet av borgerkrigen. Palestinere i Syria må gjennomføre militærtjeneste etter eksakt samme regelverk som syriske statsborgere og kan i likhet med syrere innkalles til reservetjeneste/repetisjonstjeneste. Retten til å nekte militærtjeneste på samvittighetsgrunnlag anerkjennes ikke, og det finnes ingen alternativer til militærtjeneste i loven.⁴ De som ikke møter opp til rett tid til registrering eller til militærtjeneste, blir i mange tilfeller ettersøkt og risikerer å bli pågrepet. Noen ganger ettersøkes disse kun av enkelte etterretningstjenester, men ikke av andre. I andre tilfeller ettersøkes de nasjonalt (Landinfo 2017a, s. 8; UNHCR 2017a, s. 20; Danish Refugee Council & Danish Refugee Service 2015, s. 16; talsmann for Alliance of

³ Reisene ble gjennomført sammen med svenske utlendingsmyndigheters landinformasjonstjeneste. Noen av kildene som benyttes her er også brukt i den svenske rapporten *Reguljär och irreguljär syrisk militärtjänst* (Lifos 2017).

⁴ I løpet av borgerkrigen har det i praksis blitt mulig for unge mennesker som slutter seg til en regimelojal milits, å få utsettelse på militærtjenesten, til tross for at dette ikke følger av loven (Landinfo 2017a, s. 25; Landinfo 2017b, s. 15).

Palestinian Resistance Forces, møte september 2015 og september 2016; HRWs kontor i Beirut, møte september 2015; Syrisk sivilsamfunnsorganisasjon 1, møte september 2015).

2.1 KONTROLLER VED VEISPERRINGER OG ARRESTASJONSKAMPANJER

I løpet av borgerkrigen har et stort antall menn i aldersgruppen som er aktuell for militærtjeneste eller reservetjeneste, desertert eller unnlatt å møte opp til tjeneste. Disse holder seg gjerne hjemme eller i sitt umiddelbare nabolag og unngår regimets kontrollposter. Andre flykter til opprørskontrollerte områder eller ut av landet for å unngå militærtjenesten. Tjenesteuండtagelse regnes for å være den viktigste årsaken til at unge menn flykter fra landet (Hilsman 2016; The New Arab 2017; UNHCR 2017a, s. 22; Internasjonal organisasjon 1, møte mai 2017).

Myndighetene har satt inn betydelige ressurser på å finne og pågripe desertørene og de som har unndratt seg militærtjeneste eller reservetjeneste. De som ikke møter opp, blir som regel ettersøkt av politi og av sikkerhetstjenestene. Det er satt opp et stort antall kontrollposter i regjeringskontrollerte deler av landet, blant annet i byene og ved innfartsårene til byene. I tillegg settes det opp midlertidige kontrollposter på steder hvor mange mennesker samles, for eksempel markeder, for å fange opp ungdom som har unndratt seg tjeneste (Syrian Human Rights Committee 2016, s. 73; The New Arab 2017; UNHCR 2017a, s. 22). Det finnes også kontrollposter ved inngangene til flere av universitetene hvor mannlige studenter sjekkes hver gang de skal inn eller ut av universitetsområdet (Syrian Human Rights Committee 2016, s. 73).

På kontrollpostene blir unge menn sjekket opp mot lister over ettersøkte personer. De som bemanner kontrollpostene, har ikke nødvendigvis tilgang til elektroniske online registre over ettersøkte personer, men mottar jevnlig lister i papirformat eller på CD-plater som kan leses av på bærbare PCer. Vanligvis finnes det også en representant for en av etterretningstjenestene på kontrollposten. Enkelte er ettersøkt av én etterretningstjeneste, men ikke av andre. Ikke alle kontrollposter har nødvendigvis de samme oppdaterte listene. Ettersøkte personer kan være ført opp på lister på enkelte kontrollposter mens de ikke finnes på listene på andre kontrollposter (Danish Refugee Council & Danish Immigration Service 2015, s. 16; Internasjonal organisasjon 2, møte mai 2016).

I løpet av krigen har sikkerhetsstyrkene også gjennomført en lang rekke husransaker og arrestasjonskampanjer, blant annet i områder som nylig er gjenerobret fra opprørsgrupper (Syrian Network for Human Rights 2017a; UNHCR 2017a, s. 22; Danish Refugee Council & Danish Refugee Service 2015, s. 17-18). Da regimet gjenerobret hele Aleppo by i desember 2016, skal menn mellom 30 og 50 år enten ha blitt pågrepet eller sendt direkte til militærtjeneste (U.S. Department of State 2017, s. 21) Militærpolitiet, politiet eller etterretningstjenestene oppsøker av og til også hjemmene til personer som er ettersøkt for manglende oppmøte til militærtjeneste (Analytiker ved Carnegie Middle East Center, møte oktober 2014; Syrian Human Rights Committee 2016, s. 73; Danish Immigration Service 2015, s. 10).

Myndighetene kontrollerer også de som reiser inn eller ut av landet over de offisielle grenseovergangene. Grensemyndighetene, *Direktoratet for migrasjon og pass*, er koblet opp mot datasystemer med oversikt over ettersøkte og personer som er ilagt utreiseforbud. De stopper og pågriper enhver person som er ettersøkt for manglende

oppmøte til militærtjenesten (Danish Immigration Service 2015, s. 11; Internasjonal organisasjon 2, møte mai 2016).

I tillegg skal innsatte i fengsler ved flere anledninger mellom 2015 og 2017 ha fått tilbud om å gå inn i militæret eller i regimeløje militser i bytte mot avkortet straff eller straffefrihet. Tilbudet ble gitt til innsatte som sonet dommer for mord, tyveri, narkotikasmugling eller annen kriminalitet, men ikke til de som var dømt for «politiske forbrytelser» eller terrorisme (Hilsman 2016; Syrian Network for Human Rights 2017b; The New Arab 2016).

3. STRAFFEREAKSJONER VED TJENESTEUNNDRAGELSE

Den militære straffeloven av 1950, revidert i 1973, stipulerer strafferammene for uteblivelse fra militærtjeneste. I fredstid kan den som ikke møter opp til tjeneste, straffes med fengsel fra én til seks måneder. Deretter må vedkommende gjennomføre hele militærtjenesten. De som melder seg frivillig innen 30 dager etter at de skulle ha møtt til tjeneste, får dommen redusert til halvparten. I krigstid er straffen for ikke å møte til militærtjeneste opp til fem års fengsel avhengig av omstendighetene. Etter soning må vedkommende gjennomføre hele militærtjenesten (Den militære straffeloven 1950, art. 98-99). I juni 2012 erklærte president Assad at Syria er i krig (Aljazeera 2012).

I praksis blir ikke lovens bestemmelser fulgt slavisk. De som pågripes, blir som regel sendt rett i militæret. Ulike kilder som Landinfo har snakket med i Damaskus, opplyser at de som har unndratt seg tjeneste og som pågripes, sendes rett til den obligatoriske militærtjenesten uten at det ilegges straff i form av soning i fengsel (syrisk sivilsamfunnsorganisasjon 2, møte mai 2016; syrisk lokalansatt i en internasjonal organisasjon, møte mai 2017). Ofte sendes de til et kort opphold på en rekruttskole og deretter rett til tjeneste ved fronten (The New Arab 2017; UNHCR 2017b, s. 39-40). Kilder som danske utlendingsmyndigheter intervjuet våren 2017, var også av den oppfatning at de som pågripes etter å ha unndratt seg tjeneste, normalt ble sendt rett til militærtjenesten, mens desertører ofte blir møtt med strengere straffer (Danish Refugee Council & Danish Immigration Service & 2017, s. 13.).

Enkelte kan imidlertid også bli møtt med andre straffereaksjoner, avhengig av omstendighetene. De som unndrar seg tjeneste, kan risikerer å bli fengslet av en av etterretningstjenestene selv om de fleste sendes rett til militærtjeneste. Noen bankes opp og utsettes for tortur. Noen forsvinner. Enkelte blir møtt med ulike former for straffereaksjoner i militæret, inkludert å bli utsatt for vold fra overordnede. Dette avhenger imidlertid av offiserene i den aktuelle avdelingen (Danish Refugee Council & Danish Immigration Service 2015, s. 18; militærrådgiver for FNs undersøkelseskommissjon for Syria, møte oktober 2014; syrisk lokalansatt i en internasjonal organisasjon, møte mai 2017; UNHCR 2017b, s. 40).

Statsansatte risikerer å miste jobben dersom de unndrar seg militærtjeneste. I henhold til flere dekret utstedt mellom 2014 og 2016 vil statsansatte miste jobben dersom de unnlater å melde seg til militærtjeneste (UNHCR 2017a, s. 24; The Syrian Observer 2017).

3.1 PÅGRIPELSE AV PERSONER MED GYLDIG UTSETTELSE ELLER FRITAK FRA MILITÆRTJENESTEN

Regelverket rundt fritak og utsettelse som gjaldt før krigsutbruddet i 2011, praktiseres fremdeles med kun mindre justeringer. Dersom det for eksempel kun er en sønn i en søskenflokk, kan vedkommende gis fritak fra militærtjenesten. Syrere bosatt i utlandet kan på visse vilkår få fritak ved å betale en fastsatt pengesum. Universitetsstudenter har fremdeles mulighet til å få utsettelse, men regelverket ble strammet inn gjennom en lovendring i begynnelsen av 2017. Lovendringen innebærer at man nå kun kan få utsettelse dersom man følger en relevant spesialisering innenfor et allerede påbegynt studium. Dersom man melder seg opp til et kurs som ikke er relevant for utdanningen, eller som ikke er en direkte påbygging på studiet, skal søknad om utsettelse avslås. Likeledes kan utsettelse og fritak nektes de som ikke overholder gitte søknadsfrister. Utsettelse på grunn av studier eller fritak fordi man er eneste sønn i en søskenflokk må fornyes hvert år. Hvis man ikke overholder søknadsfristene, risikerer man å måtte påbegynne militærtjenesten (syrisk lokalansatt i en internasjonal organisasjon, møte mai 2017; Landinfo 2017a, s. 19).

Den intensiverte kontrollen myntet på å fange opp de som unndrar seg tjeneste, innebærer at alle unge menn risikerer å bli grundig undersøkt på kontrollposter for å avdekke om de har gyldig fritak eller utsettelse fra militærtjenesten. Mindreårige under 18 år blir ikke kalt inn til militærtjeneste, men må kunne dokumentere sin alder dersom de stoppes i en kontroll (Finnish Immigration Service 2016, s. 8). De som har gyldig fritak eller utsettelse, men som ikke kan dokumentere dette på stedet ved å vise frem militærbok eller attest fra rekrutteringskontorene, risikerer å bli pågrepet under mistanke om tjenesteunndragelse (syrisk sivilsamfunnsorganisasjon 1, møte september 2015; Syrian Human Rights Committee 2016, s. 73; internasjonal organisasjon 2, møte mai 2016). Av den grunn bærer unge menn som regel alltid med seg militærboken eller annen skriftlig dokumentasjon fra militære myndigheter (lokalansatt ved en ambassade i Damaskus, møte september 2015). Det finnes også eksempler på at personer har blitt pågrepet på grunn av navnelikhet med personer som er ettersøkt. Som regel blir de som «feilaktig» pågripes på denne måten, sluppet fri etter at myndighetene har konkludert med at de ikke er ettersøkt eller etter å ha verifisert at de faktisk har gyldig fritak eller utsettelse. I noen tilfeller kan det ta flere uker før de løslates (internasjonal organisasjon 2, møte mai 2016). Dersom familien oppsøker myndighetene og presenterer nødvendig dokumentasjon på fritak eller utsettelse, blir saken av og til trenert og myndighetspersoner vil forlange bestikkelser av familien før vedkommende settes fri (Syrian Human Rights Committee 2016, s. 73).

Ifølge analytikeren Kristopher Kozak i den amerikanske forskningsstiftelsen Institute for the Study of War (som siteres av UNHCR 2017a), implementeres ikke alltid regelverket om fritak og utsettelse konsekvent. Uregelmessigheter kan forekomme i det myndighetspersoner på lokalt nivå, som etterretningsoffiserer, polititjenestemenn og ledere på kontrollposter, tar beslutninger om pågripelser etter eget forgodtbefinnende. Slike vilkårlige beslutninger om å pågripe personer med gyldig fritak eller utsettelse blir oversett av offiserer høyere opp i beslutningshierarkiet fordi disse er opptatt av å fylle kvoter på rekruttering til militærtjeneste eller berike seg gjennom bestikkelser. Mye av beslutningsfattingen har blitt desentralisert i løpet av konflikten. Sentralregimet i Damaskus kan utstede vagt formulerte ordre til lokale kommandanter om å gjennomføre rekrutteringskampanjer, hvorpå de lokale

kommandantene tar egne beslutninger om hvordan dette skal gjennomføres. Dette kan innebære at de ikke nødvendigvis følger nasjonale bestemmelser om utsettelse på militærtjenesten til punkt og prikke (UNHCR 2017a, s. 23). Enkelte kilder som danske utlendingsmyndigheter intervjuet i Beirut i mai 2017, opplyste at personer som tidligere hadde fått fritak på grunn av medisinske forhold måtte gjennomgå en fornyet medisinsk test for å få avgjort om de likevel var egnet til militærtjeneste. I tillegg kunne det forekomme at personer som skulle hatt fritak fordi de er eneste sønn i en søskenflokk, likevel ble innkalt (Danish Refugee Council & Danish Immigration Service 2017, s. 9).

Kilder som Landinfo intervjuet i forbindelse med informasjonsinnhentesreiser til Syria i 2015 og 2016, forklarte at det går rykter om at ungdom arresteres selv om de har gyldig fritak eller utsettelse, og at til og med ungdom under 18 år blir arrestert og sent til militæret. Kildene kjente til mange konkrete eksempler på at personer som hadde unndratt seg tjeneste ble pågrepet på kontrollposter eller på grensen mot Libanon, dog ikke konkrete eksempler på arrestasjon og innrulling av mindreårige eller personer med gyldig fritak eller utsettelse (internasjonal organisasjon 1, møte september 2015; internasjonal organisasjon 2, møte september 2016).

4. STRAFFEREAKSJONER VED DESERTERING

Mellom siste halvdel av 2011 og begynnelsen av 2013 deserterte titusener av offiserer og vernepliktige soldater. Disse flyktet eller sluttet seg til en av de mange væpnede opprørsgruppene (Aljazeera u.å.; Gaub 2014; UNHCR 2017b, s. 42). Senere, fra og med andre halvdel av 2013, har man sett få eksempler på deserteringer og det er få som arresteres for dette i dag (Aljazeera u.å.; UNHCR 2017b, s. 42).

I henhold til den militære straffeloven av 1950, revidert i 1973, kan desertering straffes med fengselsstraff på mellom ett og ti år i fredstid avhengig av omstendighetene. I krigstid er strafferammen opp til femten år. Desertering foran fienden i forbindelse med krigshandling straffes med livstid i fengsel eller dødsstraff for den som samtidig slutter seg til fienden (Den militære straffeloven 1950, art. 100 – 102; UNHCR 2017a, s. 25).

Desertører straffes utvilsomt hardere enn de som har unndratt seg tjeneste, men i praksis blir ikke den militære straffelovens bestemmelser fulgt slavisk. Enkelte dømmes av ordinære sivile domstoler, enkelte dømmes i anti-terror domstolen opprettet i 2012, noen dømmes av offiserer i felt i såkalte *Military Field Courts*, mens enkelte fengsles, «forsviner» eller henrettes uten dom. Det er uklart hvorfor ulike straffeprosesser og domstoler benyttes i ulike saker. Utenfra fremstår det som vilkårlig hva slags straffeprosess hver enkelt blir møtt med (Danish Refugee Council & Danish Immigration Service 2017, s. 13-14; HRWs kontor i Beirut, møte oktober 2014, UNHCR 2017a, s. 9).

Desertører straffes gjerne på samme måte som opposisjonelle. Siden 2011 har aktivister, demonstranter, familiemedlemmer av væpnede opprørere og desertører blitt arrestert. Mange av de arresterte har forsvunnet uten at familiene vet hva som har skjedd med dem eller hvor de befinner seg. Arrestanter har blitt utsatt for tortur og mange har omkommet i arrest som følge av skader de er påført, eller som følge av

dårlige soningsforhold. Det har også forekommet summariske henrettelser av arrestanter (Amnesty International 2015, s. 7; UN Human Rights Council 2016, s. 4).

5. REAKSJONER MOT FAMILIEMEDLEMMER

Familiemedlemmer av desertører og de som har unndratt seg tjeneste, har i noen tilfeller blitt utsatt for press eller pågripelse. Dette gjelder særlig familiene til «høyprofilerte» desertører, for eksempel desertører som har drept soldater eller offiserer, eller som har sluttet seg til væpnede opposisjonsgrupper og deltatt i væpnede aksjoner mot hæren (Danish Refugee Council & Danish Immigration Service 2017, s. 14; Finnish Immigration Service 2016, s. 13). Eksempelvis skal familier i Damaskus til personer som kjemper for opposisjonen i Øst-Ghota, ha blitt nøye overvåket og presset til å gi myndighetene informasjon i forbindelse med deres kontakt med det statlige byråkratiet, som ved søknad om pass. Det finnes også eksempler på at brødre av desertører skal ha blitt pågrepet med tanke på å utveksle dem mot desertøren dersom disse melder seg (Danish Refugee Council & Danish Immigration Service 2017, s. 14-15; Hilsman 2016).

Ifølge en analytiker ved Carnegie Middle East Center som Landinfo snakket med i 2014, ble ikke familiemedlemmer av de som hadde unndratt seg tjeneste møtt med reaksjoner fra myndighetene, utover at militærpoliti av og til oppsøkte hjemmene deres for å spørre etter de som ikke hadde møtt til tjeneste. Familiemedlemmer av desertører kunne imidlertid bli møtt med straffereaksjoner, særlig i de tilfellene hvor desertøren var en kjent person. Derfor sørget de fleste «høyprofilerte» offiserene som deserterte i krigens første år for at deres familier ble med dem i eksil (analytiker i Carnegie Middle East Center, møte oktober 2014). Da de første offiserene deserterte i 2011 og opprettet Den frie syriske armé (FSA) i 2011, gikk hæren inn i landsbyene deres og brente ned alle husene. Etter dette har ikke hæren reagert på samme måte, men familiemedlemmer av desertører risikerer likevel å bli pågrepet (militærrådgiver for FNs undersøkelseskommissjon for Syria, møte oktober 2014).

Syrere i eksil er av og til tilbakeholdne med å kontakte myndighetene av frykt for reaksjoner mot familiemedlemmer i Syria som har desertert, eller unndratt seg militærtjeneste. Enkelte syriske flykninger i Libanon oppgir at de ikke tør kontakte den syriske ambassaden i Beirut for å registrere barnefødsler eller fornye dokumenter. En av grunnene som oppgis, er hensynet til familiemedlemmer i Syria som ikke har gjennomført militærtjeneste (bistandsorganisasjon i Syria, møte mai 2017).

6. AMNESTIER OG LOKALE VÅPENHVILER

6.1 AMNESTIER

Siden 2011 har presidenten utstedt en rekke dekreter om amnesti angående medlemmer av væpnede opprørsgrupper, desertører og de som har unndratt seg

militærtjeneste. Amnestiene fritar dem fra straff dersom de overgir seg innenfor spesifikke tidsfrister (UNHCR 2017a, s. 24). Det foreløpig siste dekretet om amnesti som er omtalt av det offisielle syriske nyhetsbyrået SANA, er fra februar 2017 og forlenger tidsfristene i et tidligere dekret fra juli 2016 frem til 30. juni 2017 (SANA 2017).

Det er ikke kjent eksakt hvordan disse dekretene implementeres eller hvor mange som har blitt omfattet av dem (UNHCR 2017a, s. 24-25). Ifølge en internasjonal organisasjon i Amman var det få som valgte å overgi seg til myndighetene i forbindelse med amnestier. Problemet er ikke at de ikke stoler på myndighetenes løfte om amnesti, men at det å overgi seg innebærer at man blir rekruttert til militæret (internasjonal organisasjon 3, møte september 2015). I områder hvor myndighetene har inngått våpenhvileavtaler med opprørere, har mange tidligere opprørssoldater blitt omfattet av amnestiene (se kapittel 6.2). Representanter for en annen internasjonal organisasjon virksom i Syria, opplyste at amnestier generelt ble overholdt. Dersom noen hadde vært involvert i politisk arbeid for opposisjonen eller andre «sikkerhetshensyn» ble flagget av en av etterretningstjenestene, var det imidlertid ikke sikkert at vedkommende ville få straffefrihet i praksis (BFA 2017, s. 23; internasjonal organisasjon 4, møte mai 2017).

6.2 LOKALE VÅPENHVILEAVTALER

I løpet av borgerkrigen har regimet og opposisjonen inngått lokale våpenhvileavtaler en rekke ulike steder i landet. Regimet refererer til disse avtalene som «forsoningsavtaler». De har typisk kommet i stand etter at områdene i lang tid har blitt utsatt for bombardement og beleiringer som har resultert i mangel på mat og medisiner for sivilbefolkningen. Befolkningen og de væpnede opprørsgruppene i disse områdene har således blitt tvunget til å inngå avtaler etter lang tids press. Avtalene har litt forskjellig innhold fra sted til sted, men innebærer som regel at væpnede opprørere og sivile gis muligheten til å evakuere til andre opprørskontrollerte områder, i de fleste tilfeller til Idlib-provinsen. De som ikke er ettersøkt, og ikke forventer å bli pågrepet av regimet kan i de fleste tilfeller velge å bli igjen etter at regimet har gjenvunnet kontrollen. Noen steder, som for eksempel i bydelen Darayya utenfor Damaskus, hvor man inngikk en avtale i august 2016, ble hele den gjenværende befolkningen evakuert. En del, blant annet medlemmer av de væpnede opprørsgruppene, ble etter eget ønske evakuert til Idlib som er utenfor regimets kontroll. De resterende, i første rekke kvinner, barn og eldre, ble sendt til et evakueringssenter sør for Damaskus i regjeringskontrollerte områder (Amnesty 2017, s. 7-8; bistandsorganisasjon i Syria, møte september 2016; internasjonal organisasjon 4, møte september 2016).

Menn i tjenestedyktig alder som velger å bli igjen i stedet for å evakuere til opprørskontrollerte områder, tvinges som regel til å slutte seg til militæret eller lokale politistyrker. De omfattes imidlertid gjerne av amnestier som innebærer at de ikke får straff utover å måtte gå inn i militæret. I en del tilfeller gis den mannlige befolkningen dessuten utsettelse i en fastsatt periode, for eksempel seks måneder, før de må melde seg for militærtjeneste. Dette har eksempelvis skjedd i bydelen Waer i Homs hvor man inngikk en lokal avtale i mars 2017. Slike utsettelser blir som regel respektert, men det hender at avtalene brytes og at man kalles inn til militærtjeneste tidligere enn avtalt (Amnesty 2017, s. 56; internasjonal organisasjon 4, møte mai 2017). Avtalene som inngås lokalt, kan også innebære at man får anledning til å tjenestegjøre i sitt lokale område når tjenesten påbegynnes i stedet for å bli sendt til en annen kant av landet.

Ofte stoler ikke militære myndigheter på rekrutter fra områder som har gjennomgått våpenhvileavtaler, og de brukes derfor ikke til sensitive oppdrag (syrisk lokalansatt i en internasjonal organisasjon, møte mai 2017).

Som del av prosessen i forbindelse med våpenhvileavtaler, må befolkningen «legalisere sin status» (arabisk: *tawsiat al-wad*). Dette innebærer at man blir «klarert» og eventuelt fjernet fra lister over ettersøkte. Dette er ikke mulig for alle. Dersom man har vært aktiv i en opposisjonsbevegelse eller væpnet opprørsbevegelse, vil man i mange tilfeller ikke kunne renvaske seg. I stedet benytter disse seg som regel av muligheten til å evakuere til opprørskontrollerte områder i Idlib. Også andre som på en eller annen måte har jobbet for opposisjonen, velger Idlib fremfor å ta sjansen på å møte regimets sikkerhetsstyrker. Da Øst-Aleppo ble overtatt av regimet i desember 2016, valgte eksempelvis medlemmer av hjelpekorpsset White Helmets, helsepersonell og medlemmer av sivilsamfunnsorganisasjoner å evakuere til Idlib sammen med opprørere, da de forventet at de ellers ville bli arrestert (internasjonal organisasjon 1, møte mai 2017). Arrestasjoner av de som blir igjen i regjeringskontrollerte områder for å «legalisere sin status», kan forekomme etter våpenhvileavtaler, men skjer relativt sjeldent. Av tre tusen personer som ble evakuert fra Darayya til et evakueringscenter i regjeringskontrollerte områder sør for Damaskus i 2016, ble kun tre personer arrestert i etterkant. Da hadde imidlertid de som hadde vært aktive i opprørsbevegelsen, og som dermed antok at de ville bli arrestert, valgt å evakuere til Idlib i stedet (internasjonal organisasjon 4, møte mai 2017). Etter at en lokal avtale ble inngått i bydelen Waer i Homs i mars 2017, ble 20 000 evakuert til Idlib inkludert lokale væpnede opprørssoldater. På grunn av vanskelige levekår i Idlib ba senere 600 personer om tillatelse til å vende tilbake til Waer og fikk tillatelse til dette av regimet. Ingen av dem skal ha blitt arrestert i etterkant, men de måtte melde seg for militærtjeneste. Andre som var evakuert til Idlib, opplyste til Amnesty i 2017 at de ikke anså retur til Waer som et alternativ da de fryktet arrestasjon (Amnesty 2017, s. 9).

7. REFERANSER

Skriftlige kilder

- Aljazeera (u.å.). *Interactive: Tracking Syria's defections*. Doha: Aljazeera. Tilgjengelig fra <http://www.aljazeera.com/indepth/interactive/syriadefections/> [lastet ned 1. desember]
- Aljazeera (2012, 27. juni). Assad says Syria 'in state of war'. *Aljazeera*. Tilgjengelig fra <http://www.aljazeera.com/news/middleeast/2012/06/2012626234115656119.html> [lastet ned 15. desember 2017]
- Amnesty (2015, november). *Between Prison and the Grave. Enforced Disappearances in Syria*. London: Amnesty International. Tilgjengelig fra <https://www.amnesty.org/en/documents/mde24/2579/2015/en/> [lastet ned 1. desember 2017]
- Amnesty (2017, 13. november). 'We leave or we die'. *Forced displacement under Syria's 'reconciliation' agreements*. London: Amnesty. Tilgjengelig fra <https://www.amnesty.org/en/documents/mde24/7309/2017/en/> [lastet ned 8. desember 2017]
- BFA, dvs. Bundesamt für Fremdenwesen und Asyl (2017, august). *Fact Finding Mission Report Syrien*. Wien: BFA. Tilgjengelig fra http://www.bfa.gv.at/files/berichte/FFM_Bericht_Syrien_mit_Beitragen_zu_Jordanien_Liban_on_Irak_2017_8_31_KE.pdf [lastet ned 15. desember 2017]
- Danish Immigration Service (2015, 25. februar). *Syria: Military Service, Mandatory Self-Defence Duty and Recruitment to the YPG*. København: Danish Immigration Service. Tilgjengelig fra <http://www.refworld.org/pdfid/54fd6c884.pdf> [lastet ned 13. desember 2017]
- Danish Refugee Council & Danish Immigration Service (2015, september). *Syria. Update on Military Service, Mandatory Self-Defence Duty and Recruitment to the YPG*. København: Danish Immigration Service. Tilgjengelig fra <https://www.nyidanmark.dk/NR/rdonlyres/D2CD3A2F-402C-439C-9CD3-62EA255ED546/0/SyrienFFMrapport2015.pdf> [lastet ned 17. november 2017]
- Danish Refugee Council & Danish Immigration Service (2017, august). *Syria. Recruitment Practices in government-controlled Areas and in Areas under Opposition Control, Involvement of Public Servants and Civilians in the Armed Conflict and Issues Related to Exiting Syria*. København: Danish Immigration Service. Tilgjengelig fra <https://www.nyidanmark.dk/NR/rdonlyres/7AF66D4A-5407-4B98-9750-7B16318EF188/0/SyrienFFMrapportaugust2017.pdf> [lastet ned 17. november 2017]
- [Den militære straffeloven] (1950, 13. mars). *Al-marsum at-tashri'i 61 li-am 1950 qanun al-uqubat wa-usul al-mahakimat al-askariyya* [Lov 61 av 1950. Den militære straffeloven] Damaskus: Syrias nasjonalforsamling. Tilgjengelig fra <http://www.parliament.gov.sy/arabic/index.php?node=5585&cat=11811> [lastet ned 14. november 2017]
- Finnish Immigration Service (2016, 23. august). *Syria: Military service, national defence forces, armed groups supporting Syrian regime and armed opposition*. Helsinki: Finnish Immigration Service. Tilgjengelig fra http://www.migri.fi/download/70972_Report_Military_Service_Final.pdf?191f58f38bbcd488 [lastet ned 15. desember 2017]
- Gaub, F. (2014, 29. juli). *Syria's Military: Last Man Standing?* Brussel: Carnegie Europe. Tilgjengelig fra <http://carnegieeurope.eu/strategieurope/56274> [lastet ned 1. desember 2017]
- Hilsman, P. (2016, 14. desember). Syria's young men face an impossible choice. *Quartz*. Tilgjengelig fra <https://qz.com/862890/aleppo-highlights-the-impossible-choice-faced-by-syrias-young-men/> [lastet ned 23. november 2017]
- Khaddour, K. (2016, 16. mars). *Strength in weakness: The Syrian army's accidental resilience*. Beirut: Carnegie Middle East Center. Tilgjengelig fra http://carnegieendowment.org/files/ACMR_Khaddour.pdf [lastet ned 8. desember 2017]

- Kozak,, C. (2015, april). *“An army in all corners». Assad’s campaign strategy in Syria.* Washington, D.C.: Institute for the Study of War. Tilgjengelig fra <http://understandingwar.org/sites/default/files/An%20Army%20in%20All%20Corners%20by%20Chris%20Kozak%201.pdf> [lastet ned 26. oktober 2017]
- Landinfo (2017a, 14. november). *Syria: Militærtjeneste – innrullering, utsettelse og fritak.* Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra https://landinfo.no/asset/3633/1/3633_1.pdf [lastet ned 14. november 2017]
- Landinfo (2017b, 2. november). *Syria: Regimelojale militser.* Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra https://landinfo.no/asset/3624/1/3624_1.pdf [lastet ned 4. november 2017]
- Lifos (2017, mai). *Reguljär och irreguljär syrisk militärtjänst (version 3.0).* Norrköping: Lifos. Tilgjengelig fra <https://lifos.migrationsverket.se/dokument?documentSummaryId=39733> [lastet ned 14. desember 2017]
- Al-Masri,, A. (2017, 11. januar). Analysis: The Fifth Corps and the State of the Syrian Army. *Syria Deeply.* Tilgjengelig fra <https://www.newsdeeply.com/syria/articles/2017/01/11/analysis-the-fifth-corps-and-the-state-of-the-syrian-army> [lastet ned 18. oktober 2017]
- SANA (2017, 5. februar). *Amnesty decree no 15 extended till June 30, 2017.* Damaskus: SANA. Tilgjengelig fra <https://sana.sy/en/?p=99553> [lastet ned 15. desember 2017]
- Syrian Human Rights Committee (2016, 18. januar). *The 14th annual report on human rights in Syria 2015 (January 2015 – December 2015).* London: Syrian Human Rights Committee. Tilgjengelig fra <http://www.shrc.org/en/wp-content/uploads/2016/01/English-Report-for-web.pdf> [lastet ned 22. november 2017]
- Syrian Network for Human Rights (2017a, 6. november). *No less than 588 cases of arbitrary arrest in October 2017.* Syrian Network for Human Rights. Tilgjengelig fra <http://sn4hr.org/blog/2017/11/06/48243/> [lastet ned 23. november 2017]
- Syrian Network for Human Rights (2017b, 29. april). *The Syrian Regime Uses Detainees as Recruits. The Disgraceful Deal.* Syrian Network for Human Rights. Tilgjengelig fra http://sn4hr.org/wp-content/pdf/english/The_Syrian_regime_is_used_in_its_operations_en.pdf [lastet ned 15. desember 2017]
- The New Arab (2016, 2. juni). Syrian regime blackmails prisoners to fight for Assad. *The New Arab.* Tilgjengelig fra <https://www.alaraby.co.uk/english/news/2016/6/2/syrian-regime-blackmails-prisoners-to-fight-for-assad> [lastet ned 13. desember 2017]
- The New Arab (2017, 14. mars). Damascus life isn’t ‘business-as-usual’, whatever Assad says. *The New Arab.* Tilgjengelig fra <https://www.alaraby.co.uk/english/indepth/2017/3/14/damascus-life-isnt-business-as-usual-whatever-assad-says> [lastet ned 16. november 2017]
- The Syrian Observer (2017, 23. november). Cabinet Orders Firing of Civil Servants Who Have Not Performed Military Service. *The Syrian Observer.* Tilgjengelig fra <http://syrianobserver.com/EN/News/33543> [lastet ned 23. november 2017]
- UNHCR (2017a, februar). *Relevant Country of Origin Information to Assist with the Application of UNHCR’s Country guidance on Syria. “Illegal Exit” from Syrian and Related Issues for Determining the International Protection Needs of Asylum-Seekers from Syria.* Genève: UNHCR. Tilgjengelig via UNHCR Refworld <http://www.refworld.org/docid/58da824d4.html> [lastet ned 7. februar 2017]
- UNHCR (2017b, november). *International Protection Considerations with Regard to People Fleeing the Syrian Arab Republic Update V.* Genève: UNHCR. Tilgjengelig via UNHCR Refworld <http://www.refworld.org/docid/59f365034.html> [lastet ned 20. desember 2017]
- UN Human Rights Council (2016, 3. februar). *Out of Sight, Out of Mind: Deaths in Detention in the Syrian Arab Republic.* New York: UN Human Rights Council. Tilgjengelig fra http://www.ohchr.org/Documents/HRBodies/HRCouncil/CoISyria/A-HRC-31-CRP1_en.pdf [lastet ned 1. desember 2017]

- U.S. Department of State (2017, 29. mars). *Syria 2016 Human Rights Report*. Washington, D.C.: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra <https://www.state.gov/documents/organization/265732.pdf> [lastet ned 16. november 2017]

Muntlige kilder

- Analytiker ved Carnegie Middle East Center. Møte i Beirut oktober 2014
- Bistandsorganisasjon i Syria. Møte i Damaskus september 2016 og mai 2017
- HRWs kontor i Beirut, møte i Beirut oktober 2014 og september 2015
- Internasjonal organisasjon 1. Møte i Damaskus september 2015 og mai 2017
- Internasjonal organisasjon 2. Møte i Damaskus september 2016
- Internasjonal organisasjon 3. Møte i Amman september 2015
- Internasjonal organisasjon 4. Møte i Damaskus september 2016 og mai 2017.
- Lokalansatt ved en ambassade i Damaskus. Møte september 2015
- Militærrådgiver for FNs undersøkelseskomisjon for Syria. Møte i Beirut oktober 2014
- Syrisk lokalansatt i en internasjonal organisasjon. Møte i Damaskus mai 2017
- Syrisk sivilsamfunnsorganisasjon 1, møte i Beirut september 2015
- Syrisk sivilsamfunnsorganisasjon 2. Møte i Damaskus september 2016
- Talsmann for Alliance of Palestinian Resistance Forces, møte i Damaskus september 2015 og september 2016